

... **ส**มเด็จพระบรมพิตร สมเด็จพระบรมราชชนนีไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์ท่านอีกแล้ว ไม่ว่าจะทรงอยู่ในพระวัยใดก็ไม่มีผู้เสมอเหมือนตั้งแต่ทรงเยาว์พระชันษาก็ตาม จนสุดท้ายแห่งพระชนม์ชีพก็ตาม ไม่มีชีวิตผู้ใดเปรียบได้ ผู้ศึกษาพระชีวประวัติอย่างประณีตอย่างมีธรรมะเป็นหลักย่อมเห็นชัด ทั้งพระกุศลกรรมและพระอกุศลกรรมในพระอดีตชาติที่มากมายสลบซับซ้อน และในพระชาตินี้ได้ส่งผลที่ทำให้ทายพระสติปัญญา ทำทายธรรมะที่ทรงยึดเป็นหลักดำรงพระชนม์ชีพตั้งแต่ทรงเยาว์พระชันษา ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

ความตอนหนึ่งในพระธรรมเทศนา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ทรงแสดงในพระราชพิธีบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทาน ๗ วัน งานพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

๑๐๐ พระชันษา

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๓

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระนามเดิมว่า "สังวาลย์" ทรงพระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ ทรงเป็นบุตรของพระชนกชูและพระชนนีคำ พระชนกชูถึงแก่กรรมเมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังทรงพระเยาว์ เมื่อพระองค์มีอายุได้ ๖ พรรษา อารอดผู้เป็นน้องของพระชนกชูได้นำพระองค์ฝากไว้กับพระพี่เลี้ยงจันทร์ แสงชูโต ซึ่งเป็นญาติทางพระชนกชู พระพี่เลี้ยงจันทร์จึงได้นำถวายตัวเป็นข้าหลวงของสมเด็จพระเจ้าฟ้าวไลยลักษณอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร พระเชษฐภคินีของสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช (พระบรมราชชนก) ซึ่งประทับอยู่ ณ สวนสี่ฤดู ณ พระราชวังดุสิต

สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี มีพระอุปนิสัยที่ชอบการเรียนรู้และการอ่านหนังสือตั้งแต่ทรงพระเยาว์ โดยการได้รับถ่ายทอดจากพระชนนีคำซึ่งเป็นผู้ที่อ่านหนังสือออกคนเดียวในบรรดาพี่น้องและรู้หนังสือจนสอนบุตรของตนได้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนียังทรงเฉลียวฉลาดและมีพระคุณสมบัติโดดเด่น ทรงก้าวสู่การศึกษาขั้นต่อไปตามลำดับ ทรงเข้าศึกษาวิชาพยาบาลที่โรงเรียนแพทยผดุงครรภ์และหญิงพยาบาลแห่งศิริราช เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๖ ทรงเป็นนักเรียนที่อายุน้อยที่สุดในบรรดานักเรียนใหม่ที่เข้าศึกษาในปีนั้น ทรงมีพระชนมพรรษายังไม่ครบ ๑๓ พรรษาบริบูรณ์ ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ของโรงเรียนที่ระบุไว้ แต่ทางโรงเรียนได้ผ่อนผันรับเข้าศึกษาเนื่องจากมีคุณสมบัติตาม

ที่ทางโรงเรียนต้องการคือสามารถอ่านและเขียนได้อย่างดี ทรงเป็นนักเรียนประเภทนักเรียนหลวงและทรงเรียนจบหลักสูตรใน พ.ศ. 2459 และได้ทรงทำงานต่อที่โรงพยาบาลศิริราชตามข้อผูกพันของการเป็นนักเรียนหลวง

ในปี พ.ศ. 2460 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้ามหิตลดาอุบลเดช กรมขุนสงขลานครินทร์กำลังทรงศึกษาวิชาแพทย์ปีที่ 1 อยู่ที่โรงเรียนแพทย์มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ได้พระราชทานทุนแก่นักเรียนแพทย์ 2 ทุน และสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า พระราชทานทุนแก่นักเรียนพยาบาล 2 ทุน ในการศึกษาเพิ่มเติมวิชาแพทย์และพยาบาลเพื่อการเตรียมครูแพทย์และพยาบาลของไทย สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงได้รับเลือกเป็นนักเรียนพยาบาล ร่วมกับผู้ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นนักเรียนแพทย์ 2 คน และนักเรียนพยาบาลอีก 1 คน

เมื่อสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ร่วมกับนักเรียนไทยเดินทางไปถึงเมืองบอสตัน เมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ.

2461 สมเด็จพระบรมชนกทรงคอยรับนักเรียนอยู่ที่นั่น สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์ ทรงพอพระทัยในพระศรีโสมพะณีและพระคุณสมบัติ โดยมีได้ทรงคำนึงถึงพระชาติวุฒิในที่สุดทรงมีลาฯ พระหัตถ์กราบบังคมทูลสมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าขอพระราชทานพระราชนุญาตหมั้นกับนางสาวสังวาลย์ ใน พ.ศ. 2462 และต่อมาในปี พ.ศ. 2463 ได้ทรงรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตอภิเษกสมรส โดยที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานพระราชทานหน้าสังข์ด้วยพระองค์เอง ณ วังสระปทุม เมื่อวันที่ 10 กันยายน พ.ศ. 2463

เมื่อสมเด็จพระบรมราชชนกทรงอภิเษกแล้ว ได้เสด็จกลับไปทรงศึกษาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และสถาบันเอ็มไอที โดยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ตามเสด็จฯ ไปด้วย เมื่อทรงสำเร็จการศึกษาได้เสด็จฯ จากบอสตันไปยังทวีปยุโรป และได้เสด็จไปทรงเรียนวิชาแพทย์ที่เอดินบะระไฮสกอตแลนด์ ในปี พ.ศ. 2466 แต่เนื่องด้วยสภาพอากาศที่หนาวเย็นทำให้ไม่ทรงสบาย ต้องเลิกเรียน ในปีเดียวกันนั้นก็ทรงมีพระราชธิดาพระองค์แรก คือหม่อมเจ้ากัลยาณิวัฒนา มหิดลประสูติที่ลอนดอน จากนั้นสมเด็จพระบรมราชชนกทรงพาครอบครัวของพระองค์เสด็จฯ กลับเมืองไทย เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมราชชนกทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยในปีต่อมาได้ทรงเปลี่ยนไปรับตำแหน่งข้าหลวงสำเร็จการศึกษาทั่วไป สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีจึงทรงมีโอกาสตามเสด็จไปจังหวัดเชียงใหม่เพื่อทรงเปิดโรงพยาบาลแมคคอร์มิคของมิชชันนารีคณะอเมริกันเพรสไบทีเรียนและศูนย์อนามัยสภากาชาด หลังจากนั้นสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ตามเสด็จสมเด็จพระบรมราชชนกไปยังทวีปยุโรปอีกครั้ง เพื่อสมเด็จพระบรมราชชนกจะได้ทรงพักรักษาพระองค์ตามที่แพทย์ได้ถวายคำแนะนำให้ประทับในที่อากาศเย็น เพราะทรงตรากตรำทรงงานหนักจนพระพลานามัยเสื่อมโทรม การเสด็จยุโรปครั้งนี้ ได้ทรงพาครอบครัวของพระองค์ไปประทับที่เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมัน ณ เมืองไฮเดลเบิร์กนี้ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ประสูติพระราชโอรสพระองค์แรกเมื่อวันที่ 20 กันยายน พ.ศ. 2468 ซึ่งตรงกับวันคล้ายวันพระราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบรมอัยกาธิราชเจ้า ต่อมาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าอนุวงศ์
 ไข่มุกเม็ดงาม เพชรเม็ดงาม
 ความรักของเรียม ทนกันหมด
 ออกแต่เช้าวันเสาร์ อ่อนน้อม
 นิ่งไว้นะ

ตามระดัด เวียง อระดำมทศ
 ราชันย์ อองแกว บัวศกพร
 ปฐม ปรอดจวิศก
 คุมลิตทั้งไฉน
 ออแกว กสมภม

บทพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำนาลายพระหัตถ์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีเป็นบทโคลงสุภาษิตที่สพพระราชหฤทัยมาก

ราชทานพระนามว่า “หม่อมเจ้าอาหนันทมหิตล”

จากนั้นสมเด็จพระบรมราชชนก ได้ทรงพาครอบครัวของพระองค์เสด็จฯ ไปประทับที่เมืองบอสตัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อทรงศึกษาต่อวิชาแพทย์ ที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ระหว่างที่ประทับในสหรัฐอเมริกา สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้ประสูติพระราชโอรสองค์ที่สอง ณ โรงพยาบาลเม้าท์ออเบิร์น เมืองเคมบริดจ์ เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2470 ได้รับพระราชทานพระนามจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช”

ขณะที่ทรงศึกษาวิชาแพทย์ปีสุดท้าย สมเด็จพระบรมราชชนกทรงประชวรโรคพระวัณโรคกำเริบและพระโรคหวัด แต่ทรงสอบไล่ได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิตชั้นเกียรตินิยม หลังจากสอบเสร็จ ประชวรพระโรคไส้ติ่งอักเสบต้องทรงรับการผ่าตัด สมเด็จพระราชชนนีได้เฝ้าพระอาการอย่างใกล้ชิด เมื่อหายประชวรและทรงเดินทางได้แล้วก็ทรงพาครอบครัวเสด็จกลับถึงประเทศไทย เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2471 ประทับ ณ พระตำหนักใหม่ในวังสระปทุม

สมเด็จพระบรมราชชนกทรงได้รับเชิญจากโรงพยาบาลแมคคอร์มิค จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. 2472 เสด็จไปทรงเป็นแพทย์ประจำบ้านโดยเสด็จไปพระองค์เดียวเป็นระยะเวลาไม่นานนักก็ทรงมีอาการประชวร ต้องประทับรักษาพระองค์ที่พระตำหนักใหม่ วังสระปทุม สมเด็จพระบรมราชชนกประชวรอยู่นาน 4 เดือน ก็สิ้นพระชนม์เมื่อวันที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2472

เมื่อสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมขุนสงขลานครินทร์สิ้นพระชนม์ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีมีพระชนมายุเพียง 29

พรรษาต้องทรงรับหน้าที่อบรมเลี้ยงดูพระราชโอรสธิดาทั้งสามพระองค์ตามลำพัง ขณะนั้นพระราชธิดาพระองค์ใหญ่มีพระชนมายุ 6 พรรษา พระราชโอรสพระองค์ที่สองมีพระชนมายุ 4 พรรษา และพระราชโอรสองค์สุดท้ายมีพระชนมายุเพียง 1 พรรษา 9 เดือน สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีทรงพระปรีชาสามารถยิ่ง ทรงอภิบาลพระราชโอรสพระราชธิดาอย่างใกล้ชิด พร้อมด้วยพระราชจริยาวัตร และสมบูรณ์ด้วยพระสติปัญญา การอบรมเลี้ยงดูเด็กนั้นมีพระราชดำริว่า มีหลักสำคัญอยู่สองประการคือ เด็กต้องมือหนามัยสมบูรณ์ และต้องอยู่ในระเบียบวินัยโดยไม่มีบังคับเข้มงวดจนเกินไป

เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถานการณ์บ้านเมืองผันแปร พระบรมวงศานุวงศ์จำนวนมากเสด็จออกจากประเทศไทย สมเด็จพระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าได้ทรงปรารภถึงการศึกษาของพระราชนัดดา ประกอบกับพระราชนัดดาองค์ที่สองเมื่อทรงพระเยาว์อยู่นั้น พระอนามัยไม่สู้แข็งแรงนัก จึงเป็นที่ตกลงกันว่าเสด็จไปศึกษาต่อยังเมืองโลซาน ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ซึ่งเป็นเมืองที่พระบรมราชชนกโปรดมาก มีอากาศดี ภูมิประเทศสวยงาม และพลเมืองอัธยาศัยดี

ต่อมาในปี พ.ศ. 2477 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสละราชสมบัติ โดยทรงสละพระราชสิทธิในการแต่งตั้งผู้สืบราชสมบัติ และทรงเห็นควรว่าต้องให้เป็นไปตามกฎหมายมหัศจรรย์ รัฐบาลจึงได้อัญเชิญพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาหนันทมหิตล ขึ้นครองราชย์ เนื่องจากอยู่ในลำดับที่หนึ่งแห่งการสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎหมายมหัศจรรย์ว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช 2467 พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้ากัลยาณิวัฒนา